

Златів Л. М.

КОМП'ЮТЕРНА ЛІНГВОДИДАКТИКА У ВИКЛАДАННІ МОВОЗНАВЧИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ

У статті розкрито поняття «комп'ютерна лінгводидактика», проаналізовано вітчизняний і зарубіжний досвід упровадження різних форм інформаційно-комунікаційних технологій у процес вивчення мови, накреслено методичні шляхи застосування досягнень комп'ютерної лінгводидактики у викладанні мовознавчих дисциплін на філологічному факультеті.

Ключові слова: комп'ютерна лінгводидактика, комп'ютерні навчальні програми, інформаційно-комунікаційні технології, навчальний сайт, онлайнове навчання, інтерактивний курс.

В статье раскрыто понятие «компьютерная лингводидактика», проанализирован отечественный и зарубежный опыт внедрения разных форм информационно-коммуникационных технологий в процесс изучения языка, намечены методические пути использования достижений компьютерной лингводидактики в преподавании языковедческих дисциплин на филологическом факультете.

Ключевые слова: компьютерная лингводидактика, компьютерные учебные программы, информационно-коммуникационные технологии, учебный сайт, онлайнное обучение, интерактивный курс.

The concept of «computer linguistic didactics» is disclosed, domestic and foreign experience of implementation of differens forms of information and communication technologies into language studying process is analyzed, methodological ways of using of computer linguistic didactics assets in teaching linguistic subjects at the Philology Depatment are outlined.

Key words: computer linguistic didactics, IT curriculum, information and communication technologies, training website, online studying, interactive course.

Нині мовна освіта стає основою формування всебічно розвиненої особистості, яка володіє високим рівнем комунікативної компетентності, здатна до сприйняття і передачі різноманітної інформації. На це орієнтують Національна доктрина розвитку освіти в Україні, Державний стандарт базової і повної освіти, Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти, що реалізуються в сучасних вищих навчальних закладах.

Серед найрізноманітніших форм і методів засвоєння мови, які існують сьогодні, поряд із класичними засадами, особливо актуальними стають інноваційні форми, пов'язані із застосуванням найсучасніших інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ): комп'ютерів, Інтернету, мультимедійного програмного забезпечення, комп'ютерних навчальних програм, що «перетворюються на вирішальний чинник розвитку системи освіти, стають основою формування навчального середовища нового типу» [2, с. 34]. Упровадження ІКТ у навчальний процес передбачено програмою реформування системи освіти в Україні і, безперечно, потребує вивчення і вдосконалення, чим і займається «комп'ютерна лінгводидактика».

У дослідженнях українських і зарубіжних науковців розкрито різні аспекти, пов'язані з впливом інформаційних технологій на формування мовної культури майбутнього фахівця, розробкою шляхів їхнього впровадження в навчальний процес. Зокрема, визначено місце й типологію електронних ресурсів навчання іноземної мови, критерії оцінювання якості навчальних програм, подано класифікацію комп'ютерних навчальних матеріалів, розглянуто умови ефективної інтеграції комп'ютерних технологій у навчальний процес, розроблено концептуальні положення щодо застосування інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі, дидактичні принципи застосування ІКТ у процесі навчання, обґрунтовано вибір і критерії ефективності їх використання, дидактичні умови застосування ІКТ, психолого-педагогічні особливості впровадження ІКТ у процес навчання (Ю. Бабанський, В. Безпалько, І. Глушков, А. Довгяло, Д. Ельконін, І. Лернер, В. Ляудис, Н. Тализіна). Створено теорію дидактичного проектування інформаційної технології навчання (визначено мету, принципи структурування змісту навчального матеріалу, необхідні рівні засвоєння навчального матеріалу), досліджено проблеми вибору комп'ютерних та інформаційних засобів навчання, конкретизовано прийоми і способи організації пізнавальної діяльності учнів і студентів (М. Бовтенко, В. Волинський, О. Дедова, О. Іванова, Г. Кедрова, П. Образцов, А. Соловйов та ін.). Проблема розробки електронних підручників для вивчення різних мовних курсів представлена публікаціями В. Волинського, О. Гаєвської, С. Новикова, Н. Омарова, В. Карпачевої, Г. Сержан, Л. Скуратівського, Л. Фіонової, В. Бадер та ін.

Однак питання застосування сучасних ІКТ під час вивчення мовознавчих курсів у ВНЗ представлені в наукових педагогічних матеріалах недостатньо.

Мета статті – розкрити суть поняття «комп'ютерна лінгводидактика», проаналізувати вітчизняний і зарубіжний досвід упровадження різних форм ІКТ у процес вивчення мови, накреслити методичні шляхи застосування досягнень комп'ютерної лінгводидактики у викладанні мовознавчих дисциплін на філологічному факультеті.

Науковий напрям, який займається комп'ютерною підтримкою навчання мов під назвою Computer-Assisted Language Learning (CALL), виник у середині 80-х рр. XX ст. Американський учений М. Леві розглядає CALL як пошук і дослідження методів використання комп'ютера в навчанні взагалі й викладанні мов зокрема [16, с. 18].

Лінгводидактика, або дидактика мови, досліджує закони оволодіння будь-якою мовою незалежно від того, чи є вона рідною мовою або другою. Процес оволодіння мовою в навчальних умовах є предметом досліджень психологів, психолінгвістів, лінгвістів і методистів. У той же час підійти до осмислення цього процесу лише з позицій тієї або іншої окремої дисципліни означає не одержати повної картини, що демонструє механізми засвоєння мови в навчальних цілях. Зробити це дозволяє, на думку багатьох учених, тільки лінгводидактика, тому що вона є інтегративною наукою й покликана дати як опис механізмів засвоєння мови, так і специфіки керування цими механізмами в навчальних умовах.

Отже, комп'ютерна лінгводидактика (далі – КЛД) – галузь лінгводидактики, що вивчає теорію й практику використання комп'ютерних і мережних технологій у навчанні мов. Розвиток КЛД безпосередньо пов'язаний із розвитком комп'ютерних і мережних технологій, тому предметом дослідження цього розділу методики є не тільки мовні, психологічні, психолінгвістичні, методичні аспекти лінгводидактики, але й формально-змістові компоненти нових інформаційних технологій. Метою цього напрямку є вивчення методичних аспектів упровадження в процес навчання мов нових інформаційних технологій.

У роботах учених різних наукових шкіл, здебільшого зарубіжних, закладено основи для становлення і розвитку КЛД. Так, термін «інженерна (комп'ютерна) лінгводидактика» запропонувала К. Р. Піотровська у 1991 році [12]. Історію розвитку КЛД і визначення базових її понять (комп'ютерна лінгводидактика, програмне забезпечення навчання мови, інтегроване комп'ютерне навчальне мовне середовище тощо) подає М.А. Бовтенко [3]. Педагогічні основи використання нових інформаційних технологій у практиці школи й вищих гуманітарних навчальних закладів закладає О. С. Полат. Сучасні проблеми використання нових ІКТ у лінгвістиці й лінгвістичній освіті аналізують у своїх працях І. І. Халєєва, Р. К. Потапова, Ю. Н. Марчук, Т. П. Сарана [11, 12].

О. Гарцов називає комп'ютерну лінгводидактику «електронною» і вважає, що є передумови для виникнення електронної методики викладання мов. На його думку, наука вивчає явища, процеси і їх властивості, тому лінгводидактику як науку доцільно зв'язувати не з апаратними засобами (з комп'ютером і мережею), а з електронним форматом – новим науково-технічним явищем суспільного життя [5].

У проаналізованих лінгводидактичних працях українських учених переважають наукові розвідки про основні принципи організації та впровадження дистанційної форми навчання української мови як іноземної, застосування мультимедіа, аудіо-, відеозаписів у навчальному процесі, ресурсів мережі Інтернет, ІКТ загалом. Як зауважує В. І. Бадер, дослідники з'ясовують роль і місце ІКТ в опануванні майбутніми викладачами, учителями лінгвістичних і лінгводидактичних курсів у вищій школі, визначають зміст і методику вдосконалення інформаційно-комунікаційної компетентності студентів на всіх освітньо-кваліфікаційних рівнях (бакалавр, спеціаліст, магістр); виокремлюють основні компоненти методичної системи опанування знань, умінь і навичок моделювати інформаційне середовище» [2].

Багато вчених указують на незаперечні переваги навчання мови із застосуванням ІКТ. Так, дослідник Ю. І. Іванов зазначає: «Загальнодидактичний потенціал ІКТ полягає в індивідуалізованому підході, урізноманітненні форм подання інформації, посиленні мотивації навчання, активізації навчальної діяльності, використанні ігрових прийомів, зануренні в уявні ситуації, у швидкому зворотному зв'язку, інтерактивності» [6, с. 255]. На думку О. Л. Капінус, «нові умови навчання за допомогою нових інформаційних технологій характеризуються гнучкістю, відкритістю, доступністю і дають студенту можливість вільного вибору місця, часу, змісту та форм навчання, розвивають його пізнавальний інтерес, творче мислення, формують уміння працювати в умовах комп'ютеризованого середовища» [7, с. 1].

Новітні технології, а особливо реалізоване завдяки їм дистанційне навчання, забезпечують переваги в економічному й соціальному планах. «Використання електронних технологій у сфері освіти дозволяє значно зменшити витрати на підготовку спеціалістів. За даними ЮНЕСКО, електронне навчання одного студента приблизно втричі дешевше за навчання в системі традиційної освіти тієї ж країни. Це дозволяє зменшити навантаження на державний бюджет, з одного боку, а з іншого – полегшує здобуття освіти представникам соціально уражених верств населення, а також особам з особливими потребами» [1, с. 127].

За проаналізованими вище джерелами спробуємо систематизувати перелік новітніх форм навчання, видів навчальної діяльності та навчальних засобів, базованих на ІКТ. Форми навчання: дистанційна,

навчання он-лайн із елементами інтерактивності. Види навчальної діяльності: робота з аудіо; робота з відео; створення презентацій; робота з комп'ютерними навчальними програмами; електронне спілкування. Засоби навчання: аудіозаписи, відеофільми, мультимедійні презентації, комп'ютерні програми, електронні книги, підручники, довідники, енциклопедії, словники, ресурси мережі Інтернет, електронна пошта, скайп-зв'язок, віртуальне навчальне середовище.

Нині інформатизація освіти виходить на якісно новий рівень: вирішується завдання масового використання комп'ютерних і мережних технологій. Проте створено відносно небагато програмних засобів навчального призначення, лінгвістичних ресурсних баз, електронних підручників, програм диспетчеризації навчального процесу для студентів-філологів. Особливої уваги заслуговують інтерактивні комплекси, які розробили дослідники й викладачі-практики на базі мовознавчих кафедр; вони розміщені на університетських навчальних сайтах. Наприклад, дослідники О. М. Семенов та А. Ю. Семенов створили електронні інтерактивні комплекси (електронний навчально-методичний комплекс «Словесник», «Електронний підручник із сучасної української мови», електронні посібники «Український фольклор», «Вступ до слов'янської філології», «Мовне родинознавство», «Етнолінгводидактична культура вчителя-словесника», Web-посібники «Науково-дослідна робота», «Традиційна культура Східного Полісся») дають можливість інтегрувати зміст лінгвістичних, літературознавчих, психолого-педагогічних дисциплін, науково-дослідної, практичної підготовки навколо проблеми формування складових професійної компетентності на кожному етапі рівневої підготовки в педагогічному університеті. Вони сприяють розширенню й поглибленню фундаментальних знань і відповідних умінь, необхідних для майбутньої педагогічної діяльності, вдосконаленню практичних навичок оперування комп'ютерними засобами навчання [13].

Помітною тенденцією комп'ютерної лінгводидактики є увага до навчання в он-лайн режимі, т. зв. e-learning, з використанням інтерактивних технологій. Ідеться про такий спосіб навчання, за якого навчання відбувається шляхом взаємодії того, хто навчається, з комп'ютерною програмою, розташованою на певному Інтернет-ресурсі, яка дає можливість виконувати тренувальні завдання, вибираючи правильний варіант, вдруковуючи відповіді, пересуваючи об'єкти, та отримувати відразу результати виконання.

Прикладом може слугувати інтерактивний навчально-методичний комплекс із «Культури мови» Л.В. Струганець, сконструйований у системі Moodle, яка в сучасному освітньому просторі є однією із найбільш розвинутих серед відомих засобів організації навчальної діяльності в умовах дистанційного або аудиторного навчання. Заходячи на відповідну веб-сторінку на університетському сайті, студенти виконують тестові завдання в терміни і за час, визначені викладачем. Після завершення роботи студент бачить свій результат – кількість балів, а також виділені помилки, якщо він їх допустив. У системі Moodle бали студентів автоматично заносяться в електронний журнал академічної групи [14, с. 19].

Проте для української лінгводидактики онлайнове навчання – недостатньо розвинена галузь як у науковому, методичному, так і практичному аспектах. За результатами пошуку в мережі Інтернет, у вільному доступі функціонує близько 10 веб-сторінок, які різними способами реалізують навчання української мови (як іноземної чи як рідної) в он-лайн режимі.

У результаті аналізу, який провела дослідниця Г.Д. Темник, встановлено, що жоден із сайтів комплексно не вирішує завдання онлайнного навчання, яке передбачає можливості навчання на 3-х рівнях володіння мовою для різних цільових аудиторій, розвиток усіх видів мовленнєвої діяльності (читання, письмо, усного мовлення, як розмовного, так і професійного), тренування граматики, ігрові завдання, введення у культурний контекст, аудіо-, відеоресурси, ілюстрації, flash-анімації. Ці завдання реалізовані частково, переважно для початкового етапу навчання з комунікативним спрямуванням, зі слабким супроводом аудіо- та відеоматеріалами [15].

На думку вчених-методистів, більшість комп'ютерних програм не мають наукового обґрунтування, а тому можуть бути розцінені як експериментальні або як частина проекту, розробка якого триває. Як зазначає А.С. Нісімчук, основними причинами такого стану можна назвати такі: нестача висококваліфікованих програмістів для розробки програм із вивчення мов; значна трудомісткість виробничих процесів, відсутність нової методологічної бази; недостатня готовність більшості досвідчених методистів брати участь у колективній роботі зі створення програмних продуктів навчального призначення [9].

Проблемою багатьох вишів залишається недостатність або й відсутність належних електронних засобів навчання (телевізорів, комп'ютерів, мультимедійних дошок, проекторів тощо), мережі Інтернет. Тому викладачеві мовознавчих курсів часто доводиться створювати власні навчальні матеріали різного ступеня складності (від планів-конспектів занять і тестових завдань до веб-сторінок і дистанційних курсів) самостійно, без залучення програмістів, послуговуючись лише власним комп'ютером.

Поділимося власним досвідом і баченням перспектив застосування досягнень комп'ютерної лінгвістики у викладанні мовознавчих дисциплін на філологічному факультеті в умовах сучасних реалій.

Для підготовки комп'ютерних матеріалів (для таких мовознавчих курсів, як «Шкільний курс української мови і методика його викладання», «Методика навчання української мови в старшій школі»,

«Лінгвістичний аналіз тексту», «Текстознавство») ми використовуємо три типи ресурсів: програми загального призначення, універсальні освітні програмні засоби, спеціалізовані програми, призначені для створення навчальних матеріалів із мови.

Попередня робота під час створення навчально-методичних матеріалів за допомогою ІКТ полягає у відборі потрібного мовного матеріалу, підготовці завдань і вправ, покликань на ресурси інтернету. Для роботи з програмами, що дозволяють використовувати звук, графіку, відео, потрібно завчасно підготувати відповідні файли.

Підготовлені за допомогою ІКТ матеріали призначені для використання в електронному (автономному чи мережевому) і друкованому варіантах. Вони можуть бути представлені: готовими навчальними завданнями і шаблонами, на основі яких створюють навчально-методичні матеріали (напр., плани практичних і лабораторних занять, роздавальні матеріали, тести, а також різноманітні завдання на основі ресурсів інтернету – тематичні списки покликань, рольові ігри, проекти та ін.). Навчально-методичні матеріали і шаблони можуть розміщуватись на кафедральних комп'ютерах, особистих веб-сторінках викладача, навчального закладу, на освітніх порталах і спеціалізованих освітніх базах даних.

Програми загального призначення, зокрема прикладні офісні програми, є найдоступнішим ресурсом для використання з освітньою метою, оскільки вони встановлені на кожному комп'ютері в локалізованих версіях, адаптованих для української мови. У структуру подібних програм можуть включати шаблони для підготовки певних типів документів – звітів, рефератів, рецензій, курсових проєктів тощо. Такі шаблони містять не лише різноманітні способи їх оформлення, але й орієнтовний зміст документа. Ми у своїй практиці використовуємо такі програми: текстові редактори, зокрема MS Word, MS Excel, програми підготовки презентацій Power Point, засоби електронної комунікації – електронна пошта, чат, форуми, скайп-зв'язок.

Універсальні освітні електронні ресурси, призначені для навчання будь-якої дисципліни, включають такі засоби: створення навчальних комп'ютерних матеріалів, забезпечення комунікації в рамках навчального процесу, керівництво процесом навчання. Кожен із цих програмних ресурсів може бути використаний самостійно для комп'ютерної підтримки традиційних, дистанційних і комбінованих (очно-дистанційних) навчальних курсів. Комплексне використання цих засобів у одному програмному продукті створює систему керування навчальними курсами чи електронне (віртуальне) середовище навчання.

Спеціалізовані освітні ресурси призначені для вивчення конкретної навчальної дисципліни. Незважаючи на те, що багато компонентів комп'ютерної підтримки навчального процесу є універсальними, різні мовознавчі дисципліни через свою специфіку можуть потребувати додаткових програмних ресурсів. Наприклад, курс «Методика навчання української мови» потребує лабораторних практикумів, експериментального середовища (відеофрагментів уроків мови досвідчених учителів і студентів-практикантів із можливостями для їх обговорення в групі) тощо.

Для викладання мовознавчих курсів принциповими є можливості використання: засобів мультимедіа, електронних словників, довідкових матеріалів, варіантів виконання стандартних завдань та особливих типів вправ, засобів електронної комунікації.

Програми-оболонки, розроблені для певних освітніх цілей, є тим засобом, що дозволяє увести необхідний мовний матеріал у формат певного завдання, навчального курсу чи освітнього середовища. Такі програми дають можливість підготувати декілька варіантів одного завдання чи декількох типів завдань, які можна створювати і використовувати як окремо, так і в комплексі. Завдання можуть створюватися як в автономному (off-line), так і в мережевому (on-line) режимі і виконуватися автономно, у локальній чи глобальній мережі.

Використання засобів електронної комунікації, віртуальних середовищ навчання особливо цінне для навчання мови, оскільки дозволяє розширити можливості спілкування і включити у навчальний процес реальну комунікацію. Хоча найбільш популярними серед студентської молоді є чати, форуми, електронна пошта, скайп-зв'язок, найбільш ефективними для навчання, з нашої точки зору, є спеціалізовані комунікаційні освітні ресурси, що забезпечують закриті від сторонніх осіб середовище навчання. Прикладом може слугувати найпопулярніше в Україні безкоштовне освітнє середовище Moodle, що дозволяє створювати навчальні курси, завдання, керувати навчальною діяльністю студентів, контролювати виконання завдань, організовувати навчальне спілкування і т ін. На цьому освітньому порталі викладач може зареєструвати навчальний курс, розмістити список групи, графік виконання завдань і контрольних робіт, завдання, покликання на необхідні навчальні ресурси, додаткові матеріали для вивчення курсу. Студентам заздалегідь повідомляють код курсу, після реєстрації вони можуть працювати зі всіма навчальними матеріалами, розміщувати виконані завдання і коментарі, отримувати коментарі від викладача й інших учасників групи, надсилати особисті повідомлення, додавати теми для обговорень тощо. Простота і зручність програми дозволяють прекрасно структурувати роботу і цілеспрямовано керувати навчальною діяльністю студентів.

Проаналізований матеріал переконливо довів, що нині, коли інформатизація освіти виходить на якісно новий рівень і вирішується завдання масового використання комп'ютерних і мережних технологій, одним із найактуальніших завдань вищої філологічної освіти є застосування досягнень комп'ютерної лінгводидактики у викладанні мовознавчих дисциплін. Це оптимізує навчальний процес і значно підвищує його ефективність.

Нині створено відносно небагато програмних засобів навчального призначення, лінгвістичних ресурсних баз, електронних підручників, програм диспетчеризації навчального процесу для студентів-філологів. Тому необхідно ґрунтовно вивчати цю сферу, розробляти цілісну систему методів застосування ІКТ, створювати умови для інтегрованої співпраці програмістів і викладачів мови, поєднувати теоретичні й практичні напрацювання у цій сфері.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробленні комп'ютерної лінгводидактики окремих мовознавчих дисциплін на філологічних факультетах ВНЗ, створенні інтерактивних навчально-методичних комплексів кожної дисципліни, моніторингу самостійної роботи студентів із комп'ютерними програмами, класифікації джерел і ресурсів для дистанційного навчання тощо.

Література:

1. Андрейко В. І. Використання новітніх технологій навчання та сучасних технічних засобів у навчальному процесі [Електронний ресурс] / В. І. Андрейко. – Режим доступу : www.e-lib.zakdu.edu.ua/index2.php?option=com_sobi2.
2. Бадер В. І. Електронна лінгводидактика : стан і перспективи / В. І. Бадер // Освіта та педагогічна наука. – 2012. – № 2 (151). – С. 34–43.
3. Бовтенко М. А. Компьютерная лингводидактика : учеб. пособие / М. А. Бовтенко. – Новосибирск : НГТУ, 2000. – 91 с.
4. Бовтенко М. А. Создаем компьютерные учебные материалы самостоятельно [Електронний ресурс] / М. А. Бовтенко // Информационные технологии в обучении языку. – 2004. – Режим доступа : .
5. Гарцов А. Д. Инструментальные средства информационных технологий в практике преподавания и изучения языка в высшей школе : монография / А. Д. Гарцов. – М. : Экон-Информ. – 2007. – 74 с.
6. Иванов Ю. І. Лінгводидактичний потенціал інформаційно-комунікаційних технологій на уроках української мови / Ю. І. Иванов // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2010. – Ч. II. – № 22 (209). – С. 254–260.
7. Капінус О. Л. Використання комп'ютерних програм для вивчення англійської мови у ВНЗ [Електронний ресурс] / О. Л. Капінус. – Режим доступу : <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN18/12kolmuv.pdf>.
8. Козуб М. В. Комп'ютерна лінгводидактика у викладанні іноземних мов [Електронний ресурс] / М. В. Козуб. – Режим доступу : .
9. Нісімчук А. С. Сучасні педагогічні технології : навч. пос. / А. С. Нісімчук, О. С. Падалка, О. Т. Шпак. – К. : Просвіта, Книга пам'яті України, 2000. – 368 с.
10. Пиотровская К. Р. Современная компьютерная лингводидактика / К. Р. Пиотровская // Научно-техническая информация. Сер. 2. Информационные процессы и системы. – М., 1991. – № 4. – 33 с.
11. Полат Е. С. Интернет в гуманитарном образовании : учеб. пособие для студентов высших учебных заведений / Е. С. Полат, М. В. Моисеева, А. Е. Петров ; под ред. Е. С. Полат. – М. : Владос, 2001. – 272 с.
12. Потапова Р. К. Новые информационные технологии и лингвистика : учеб. пособие / Р. К. Потапова. – 4-е изд., стереотип. – М. : КомКнига, 2005. – 368 с.
13. Семенов О. М. Електронний навчально-методичний комплекс «Словесник» [Електронний ресурс] / О. М. Семенов. – Режим доступу : <http://www.children.edu-ua.net>.
14. Струганець Л. В. Інтерактивний навчально-методичний комплекс з «Культури мови» у системі Moodle / Л. В. Струганець // Теоретико-практичні аспекти сучасних лінгвістичних та лінгводидактичних парадигм : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції : зб. наук. пр. – Рівне-Острогор : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2012. – С. 15–20.
15. Темник Г. Д. Світова та українська лінгводидактика : досвід онлайн-навчання [Електронний ресурс] / Г. Д. Темник // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. «Філологічна». – 2013. – Вип. 39. – С. 276–279. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nznuoaf_2013_39_86.pdf.
16. Levi M. CALL : Context and Conceptualisation [Electron. resource] / M. Levi. – Oxford : Oxford University Press, 1997. – Режим доступу : <http://www.llas.ac.uk/resources/>.